

так і зовнішнього характеру; визначення цілей, мотивів; вміння приймати самостійні рішення. Для того, щоб особистість була сформована, повинні бути надані зовнішні впливи. У зв'язку з цими положеннями виділяють два типи поведінки особистості: активний і пасивний.

Велике значення для професійної стійкості має відношення до професійної діяльності, задоволення роботою. Це завжди підвищує рівень працездатності й готовність виконувати відповідні функції. В. Чудновський вбачає, що будь які дослідження стійкості значною мірою пов'язані з психологічною стійкістю особистості, тому що головним й найбільш актуальним є питання визначення властивостей, якостей людини, що забезпечують стійкість, надійність його поведінки і життєдіяльності у цілому [2]. Результат функціонування цілісної системи, що активно протидіє зовнішнім факторам, представляється у вигляді стійкості. Мається на увазі результат, який випереджає ситуацію. З. Каргієва обґрунтувала професійну стійкість як ціль, результат і критерій функціонування педагогічних систем [3]. Стійкість це і здібність до збереження у процесі труда спочатку придбаного потенціалу при зміні робочого місця або організації. З цим поняттям тісно пов'язана і стійкість працівника по відношенню до робочого місця, яка ґрунтується на збереженні у нього здібності й інтересу до роботи на то муж самому робочому місці у продовж тривалого часу. Отже, професійна діяльність повинна відповідати наступним якостям: ефективності, успішності і тривалості.

Список бібліографічних посилань

1. Платонов К. К. Структура и развитие личности. М.: Наука, 1986. 256 с.
2. Чудновский В. Э. К вопросу о психологической сущности устойчивости личности. *Вопросы психологии*. 1978. № 2, ч. 1. С. 23–34.
3. Каргиева З. К. Профессиональная устойчивость как цель, результат и критерий подготовки специалиста. Владикавказ: СОГУ, 2002. 165 с.

Отримано 02.03.2017

УДК 159.964.21:341.981

Тетяна Василівна МАТІЄНКО,

*професор кафедри психології та педагогіки факультету № 3
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ

Показано, що більшість недоліків і труднощів, в професійній діяльності правоохоронців, мають місце через ігнорування психологічних аспектів управлінської діяльності: підбір кадрів і обов'язків не відповідають

особистісним можливостям виконавців, розподіл доручень відбувається без належного врахування індивідуально-психологічних особливостей працівників та мотивації до виконання певної роботи; колективам підрозділів бракує згуртованості і групової сумісності, керівникам не вистачає навичок оптимального спілкування, впливу на підлеглих та управління конфліктами.

Соціально-економічні зміни, що відбуваються у нашому суспільстві, вимагають від спеціалістів високої професійної майстерності. Вирішити це завдання не можна без безпосереднього включення особистості професіонала в процес взаємодії з іншими людьми, де вона стає і суб'єктом і засобом, що конструює, реконструює, перетворює як професійну діяльність, так і саму себе. Відомо, що успіх будь-якої діяльності залежить від трьох головних факторів: якості спеціальних знань і вмінь, сили і стійкості професійної мотивації, організації психофізіологічної структури діяльності.

Але, нинішня освітня система, спрямована на засвоєння обмеженої суми наукових знань. Індивідуально-типологічні особливості майбутнього фахівця, як правило, враховується недостатньо. Проте саме індивідуально-типологічні особливості особистості не лише забезпечують вибір різних шляхів у досягненні успіху за рахунок пошуку оптимального індивідуального способу діяльності, а й впливають на всю психологічну організацію діяльності. Недооцінка їх призводить до того, що пошук індивідуального стилю діяльності здійснюється стихійно, не завжди оптимально, з великими психологічними втратами, що значно ускладнює процес розвитку особистості професіонала.

Тому актуальність цієї теми зумовлена необхідністю орієнтуватися при підготовці фахівця не лише на формування необхідних знань і вмінь, підвищення професійної мотивації, а й на максимальну реалізацію його індивідуальних можливостей, на розвиток його професійних властивостей.

Основний огляд психологічних особливостей і структурних елементів професійної діяльності працівника ОВС показує, наскільки складна і багатогранна його діяльність. Вона пред'являє до нього безліч різних вимог, серед яких одне з найважливіших – володіння розвиненими професійно значимими якостями особистості правоохоронця [1, с. 98–01].

До них можна віднести:

- професійно-психологічну орієнтованість особистості працівника ОВС;

- психологічну стійкість;

- розвинені вольові якості: уміння володіти собою в складних ситуаціях, сміливість, мужність, розумна схильність до ризику;

- добре розвинені комунікативні якості: уміння швидко встановлювати психологічний контакт із різними категоріями людей, встановлювати і підтримувати довірчі відносини;

- здатність впливати на людей при рішенні різного роду оперативно-службових задач;
- рольові уміння, здатність до перевтілення;
- розвигі професійно-значущі пізнавальні якості: професійну спостережливість і уважність, професійно розвитку пам'ять, творчу увагу;
- професійно розвигте мислення, схильність до напруженої розумової роботи, розвитку інтуїцію;
- швидкість реакції, уміння орієнтуватися в складній обстановці [3].

Формування і розвиток цих якостей у особистості тривалий і напружений процес. Недостатній розвиток цих якостей особистості перешкоджають нормальному здійсненню їм своїх функціональних обов'язків, породжують помилки в його діяльності, викликають процеси професійної дезадаптації і професійної деформації. У цьому зв'язку великого значення набуває професійно-психологічна підготовка майбутнього фахівця.

Дослідження О. М. Бандурки, С. П. Бочарової, О. В. Землянської [1] показали, що психологічну придатність до професійної діяльності правоохоронця ускладнюють наступні показники: індивідуалізм; соціальна відчуженість, що порушує систему міжособистісних відносин і утрудняє соціальну взаємодію; надмірна тяга до домінування і настирна тенденція до лідерства; зниження рівня мотиву досягнення мети діяльності; тривожність; недоліки у вольовій сфері і зниження вольових зусиль; наявність психотичних рис особистості.

У рішенні задач юридичної діяльності найбільш активну участь беруть такі інтелектуальні процеси, як мислення і мова, пам'ять, сприйняття, увага. Зазначені інтелектуальні (пізнавальні) процеси складають комплекси професійно важливих властивостей особистості правоохоронця і повинні виступати провідними критеріями професійного відбору, оцінки продуктивності професійної діяльності, оцінки перспектив професійного росту фахівця. Професійна пам'ять правоохоронця, у своїй довгостроковій формі здатна зберігати великі обсяги професійних юридичних знань, а також точно використовувати ці знання в плані оперативної (короткочасної) пам'яті [5, с. 33].

У регуляторній сфері діяльності працівника поліції, особливо в емоційно-вольовій сфері, слід відзначити такі види моральних почуттів, як відповідальність, віра в справедливість, оптимізм, чесність, мужність, принциповість, стресостійкість. Для організації своєї діяльності і регуляції поведінки інших людей у сфері вольових якостей правоохоронця варто виділити такі характеристики: правова цілеспрямованість, самоконтроль, рішучість, наполегливість, дисциплінованість, лідерство.

Зазначені когнітивні, комунікативні та регуляторні професійно важливі якості виявляються в діяльності правоохоронця у формі

індивідуальних особливостей особистості, які можуть мати у своєму генезисі як природні, так і соціальні детермінанти. До першого можна віднести типологічні властивості нервової системи (риси темпераменту), що не визначають повною мірою, але певним чином впливають на успішність оволодіння конкретною професією, вимагають наявності сильної, урівноваженої і лабільної нервової системи. До соціально опосередкованих індивідуальних особливостей правоохоронця варто віднести такі якості: риси характеру, спрямованість, загальні і професійні здібності, інтелектуальну, правову, психологічну культуру як потенціал успішності праці.

Підготовка висококваліфікованих працівників поліції повинна забезпечувати рішення основних принципових завдань [2, с. 83–86]:

- ховання адекватної професійної мотивації, цілеспрямованості на виконання соціально значущих службових завдань;
- формування високої професійної компетентності, яка означає єдність професійних знань, ерудиції і способів ефективної реалізації діяльності;
- розвиток адекватного комплексу професійно важливих особистісних якостей.

Ці якості формуються в професійній свідомості майбутніх фахівців на основі наступних психічних процесів:

- когнітивних (пізнавальних), які визначають придатність до свідомого засвоєння змісту і методів діяльності правоохоронця: сприйняття, пам'ять, мислення, увага;
- комунікативних, які є основою організації різних форм спілкування і взаємодії із співпрацівниками, з учасниками судових процесів;
- регуляторних, які утворюються з особливостей вольових і емоційних функцій і забезпечують здатність до самоконтролю, саморегуляції і регуляції діяльності підлеглих.

Отже, у діяльності формуються професійно важливі властивості особистості, з іншого, – конструювання самої діяльності відбуваються відповідно з індивідуальними властивостями людини. В результаті стає можливим досягнення однакових результатів різними людьми, які мають індивідуальні особливості і психологічно різні шляхи. Вибір цих шляхів залежить як від зовнішніх (навчання, виховання), так і від внутрішніх факторів (індивідуально-типові особливості особистості, емоційна та раціональна регуляція діяльності). Розробка професіограми фахівця-правоохоронця має теоретичний і практичний інтерес, тому що сприяє чіткому визначенню і розумінню ролі професійно важливих властивостей особистості фахівця, організації адекватного профвідбору, вихованню і самовихованню психологічних якостей, необхідних для забезпечення високої ефективності професійної діяльності працівника поліції.

Список бібліографічних посилань

1. Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянская Е. В. Юридическая психология: учебник. Харьков: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2001. 640 с.
2. Васильев В. Л. Юридическая психология. 3-е изд. СПб.: Питер, 2000. 624 с.
3. Кобець О. В. Професіографічний аналіз діяльності суб'єктів правозастосовної діяльності. *Проблеми освіти*. 2004. Вип. 38. С. 280–286.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личности. М.: Политиздат, 1975. 304 с.
5. Медведєв В. С. Проблеми професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ (теоретичні та прикладні аспекти). Київ: НАВС України, 1996. 192 с.

Отримано 02.03.2017

УДК 159.92:340.114.5

Наталія Миколаївна ТЕСЛИК,

*психолог відділення кадрового забезпечення Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук*

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ КУРСАНТАМИ-ПРАВОВИЗНАВЦЯМИ

На основі порівняння домінуючих ціннісних орієнтацій курсантів та студентів різних напрямів підготовки проаналізовано специфічні прояви особистісного розвитку курсантів ВНЗ МВС.

Е. Фромм переконує, що не існує жодної культури, позбавленої системи орієнтирів. На рівні окремого індивіда життєві орієнтації функціонують у вигляді системи цінностей, інтегрованих особистістю [1, с. 26]. Аксиологічний аспект особистісного розвитку впливає на регуляцію як внутрішньої, так і зовнішньої активності індивіда, завдяки чому можливості його дослідження достатньо широкі. Теоретична та практична розробка проблеми ціннісної сфери особистості належить М. Рокічу, В. О. Ядову, А. Г. Здравомислову, С. Л. Рубінштейну, Г. М. Андрєєвій, Д. О. Леонтьєву, І. С. Кону, І. Д. Беху, Л. І. Божович та багатьом іншим.

Метою нашого дослідження є виявлення базових проявів системи ціннісних орієнтацій курсантів ВНЗ МВС. Вибірку склали 261 респондент, у тому числі 92 курсанти першого, третього року підготовки та слухачі магістратури Харківського національного університету внутрішніх справ, 91 студент юридичного напрямку підготовки та 78 студентів економічних спеціальностей.

Діагностична методика О. Б. Фанталової «Рівень співвідношення «цінності» і «доступності» у різних життєвих сферах» спрямована на